

Doc. dr Budimir Bijelić
Filozofski fakultet - Nikšić

ZAPAŽANJA DJECE O SPORTSKO - REKREATIVNIM AKTIVNOSTIMA ODRASLIH

1 UVOD

Sa stanovišta sportske rekreacije (i fizičke kulture u cjelini) interesantno je saznati odgovore na mnoga pitanja koja se odnose na uticaje porodice na fizičku aktivnost odraslih i mladih. U porodici dijete se vaspitava, uči socijalno poželjnim načinima uspostavljanja i održavanja interpersonalnih odnosa i stiču se osnovna znanja, umjenja i navike koje čovjeka čine socijalno kompetentnim. Da bi porodica mogla da ostvaruje ovakvu osnovnu ulogu u društvu potrebno je da bude u svemu harmonična i da na pravilan način može svoje članove uputiti i podržati u smjeru osnovnih životnih vrijednosti.

Posebno je interesantno utvrditi kako porodica utiče na mlade da se bave sportom i kako porodica i mladi utiču na starije da se bave sportsko - rekreativnim aktivnostima. Ovaj problem u našoj novijoj praksi i stručnoj literaturi nije temeljnije izučavan. Posljednjih godina počela su parcijalna istraživanja u tom smjeru (Koprivica 1994, 2004; Hrnjica 1990; itd.), ali je izvjesno da odgovor na ova pitanja nije lako naći i da to nije moguće postići parcijalnim istraživanjima. Međutim, za početak je važno "načeti" problem u različitim sredinama, kako bi se stvorila polazna osnova za sprovođenje većeg projekta istraživanja o ulozi i uticaju porodice kao generatora sportsko - rekreativne aktivnosti mladih i odraslih. Jedan od takvih pokušaja predstavlja i ovo istraživanje, čije rezultate treba shvatiti kao uvod u istraživanje problema vježbanja odraslih i na taj način očekivanog generisanja aktivnosti na mlade. Djeca su mnogo iskrenija u odgovorima koji se odnose, na vježbanje odraslih pa je i to jedan od razloga za odabrani metodski postupak u istraživanju ovog problema.

2 METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Uzorak ispitanika je sačinjavalo 440-toro djece, uzrasta od 11-13.godina, oba pola. Djeca su učenici V i VI razreda iz šest gradskih osnovnih škola u Nikšiću: Luka Simonović, Olga Golović, Mileva Lajović, Braća Ribar, Braća Labudović i Ratko Žarić.

Primijenjena je tehnika anketiranja, u kojoj je korišćen posebno sačinjen anketni list sa 16 pitanja, istovjetnih za sve ispitanike. Anketiranje učenika obavili su predmetni nastavnici fizičkog vaspitanja, što je obezbjeđivalo potrebnu ozbiljnost i tačnost odgovora učenika.

3 REZULTATI ISTRAŽIVANJA I NJIHOVA ANALIZA

Podaci prikupljeni u ovom istraživanju pokazuju da je 76,59% roditelja ispitivane djece zaposleno u nekom od nikšićkih preduzeća ili ustanova. Očevi su zaposleni u 93,63% slučajeva, a majke u 59,55% slučajeva. Ovi procenti su uobičajeni za naše prilike, mada ne mogu da pokažu "mnogo" o bazičnom statusu porodica, kao jednom od značajnih faktora za bavljenje sportsko-rekreativnim aktivnostima. U našim preduzećima i ustanovama primanja su često neredovna i vrlo niska, tolika da omogućavaju samo najosnovniju egzistenciju porodica. U ovom uzorku, poslovi koje obavljaju očevi većinom su vezani za radnička zanimanja (60%); poslove službenika obavlja 33,63%, dok je nezaposleno 6,37% očeva. Majke obavljaju poslove domaćice (nezaposlene) u 40,45% slučajeva; službeničke poslove obavlja 37,95%, dok radnička zanimanja obavlja 21,60% majki.

Važan faktor za socijalni status porodica je i posao koje roditelji obavljaju, što je direktno povezano sa obrazovanjem i stanjima organizma nakon posla (umor, informisanost, kontakti). U porodicama sa većim stepenom obrazovanja roditelja pretpostavlja se pozitivniji odnos prema sportskoj rekreaciji i bolja spoznaja o značaju i korisnosti bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima. U takvim porodicama očekuju se značajniji motivi za sportsko-rekreativnim aktivnostima (mada se ne zanemaruju i različiti motivi ostalih jedinaca).

Uslovi stanovanja su, takođe, značajan faktor za sportsko-rekreativne aktivnosti roditelja i porodice u cjelini. Svoj stan u ovom uzorku posjeduje 60,45% porodica; svoju kuću 30%, dok je u podstanarskom odnosu 9,55% porodica.

Adekvatno riješeno stambeno pitanje porodice značajno utiče na uredan i planiran život, uključujući i mogućnost bavljenja sportskom rekreacijom i sportom.

Roditelji na posao odlaze pretežno automobilom u 71,82%; pješke u 17,72% i biciklom u 10,45% slučajeva.

Slobodno vrijeme najčešće koriste na sljedeći način: očevi najčešće leže, čitaju novine i gledaju TV program u 64,10% slučajeva; obavljaju privatne poslove u gradu 18,63%; rade u bašti i oko kuće 14,54% i pijući, pušeći i kar-

tajući sa drugovima u 2,72% slučajeva. Majke najčešće obavljaju kućne poslove u 92,27% slučajeva, dok 7,72% njih obavlja poslove dodatno i u bašti.

Sudeći prema podacima, očevi uglavnom vode pasivan način života nakon redovnog posla, dok majke obavljaju razne kućne poslove, što je uobičajeno za tipičnu crnogorsku porodicu.

U tabeli 1 i 2. prikazana je sadašnja sportsko-rekreativna i ranija sportska aktivnost roditelja. Sa stanovišta bavljenja sportskom rekreacijom podaci nijesu zadovoljavajući, jer se 31% očeva (više povremeno) bavi nekom sportsko-rekreativnom aktivnošću, dok se majke bave rekreacijom samo u 11,36 slučajeva. Starosna struktura roditelja je (u najvećem broju) u granicama od 35-45 god., kada je redovno bavljenje sportsko - rekreativnim aktivnostima moguće i neophodno za očuvanje zdravlja i radnih sposobnosti.

Tabela 1 - Bavljenje sportskom rekreacijom roditelja (N = 440)

		Frekvencije	%		Frekvencije	%
OTAC	DA	136	31	NE	304	69
MAJKA	DA	50	11,36	NE	390	88,63

Roditelji koji se bave sportsko rekreacijom, najčešće to rade: pješaćenjem i planinarenjem (njih 50%); trčanjem (44,12%); fudbalom (22,05%); skijanjem (17,65%); košarkom (14,70%); vožnjom bicikla i kuglanjem (po 13,23%); plivanjem i tenisom (po 8,82%) i karateom (0,73%).

Tabela 2 - Ranija sportska aktivnost roditelja (N = 440)

		Frekvencija	%		Frekvencija	%
OTAC	DA	76	17,27	NE	364	82,73
MAJKA	DA	8	1,82	NE	432	98,18

Ranija sportska aktivnost roditelja ovoga uzorka (tab.2) bila je zastupljena u niskim procentima. Očevi su bili registrovani sportisti u 17,27% slučajeva, a majke u samo 1,82% slučajeva. Najveća frekvencija roditelja - ranijih sportista evidentirana je u: fudbalu (28,57%); karateu (21,43%); džudou (12,72%), košarci, atletici, skijanju, kuglanju (po 7,14%); planinarenju (6,84%) i boksu (1,88%).

Osim značaja i korisnosti zbog bavljenja sportskom rekreacijom za zdravlje, životne i radne sposobnosti odraslih, veoma je važno da se roditelji bave i interesuju za sport ili da su bili aktivni sportisti. Posebna vrijednost je u porodici gdje su roditelji sada sportsko-rekreativno aktivni, da mogu zajedno sa djecom vježbati, usmjeravati ih prema sportu i ličnim primjerima pokazati sve prednosti sportskog načina života. Ove vrijednosti su važne za buduću sportski

staž djece, koja tada "ulaze" u nešto poznato, o čemu već imaju predznanja i pozitivnu atmosferu u porodici. Interesantno je da izbor sportske grane mladih sportista značajno zavisi od toga kojom sportskom granom su se roditelji bavili (Koprivica, 2004.). Takođe, sa sigurnošću se može tvrditi da izbor sportsko - rekreativne discipline roditelja može vršiti snažan uticaj u opredjeljivanju za određenu sportsku aktivnost djece. U porodicama sportista u znatno većem procentu njihova braća i sestre se bave sportom i češće zajednički vježbaju sa roditeljima (Koprivica, 2004.).

Tabela 3 - Razlozi zbog kojih se roditelji ne bave sportskom rekreacijom (N = 440)

	Frekvencija	%
- Nemaju vremena	286	65
- Nemaju novca	46	10,45
- Nemaju želje	52	11,82
- Ne umiju	40	9,10
- Nemaju gdje	16	3,63

Razlozi zbog kojih se roditelji ne bave sportskom rekreacijom u većem procentu od prikazanog (tabela 3), kako su to djeca zapazila iz kazivanja kod roditelja, najviše se objašnjavaju kao: nedostatak vremena (65%); nedostatak novca (10,45%); nedostatak želje (11,82%); jer ne umiju (9,1%) i zbog nedostatka poligona i objekata (3,63%). Prema rezultatima sličnih istraživanja i mladi ljudi (nesportisti) imaju slične odgovore na pitanje: zašto se ne bave sportom? Najčešći razlog je nedostatak vremena; neblagovremena upućenost u sportske aktivnosti; nesposobnost za sport itd. Interesantno je da su u porodici majke u značajnom procentu ravnodušne prema sportu ili ga ne vole, dok očevi imaju pozitivan stav prema sportu, ili je značajan procenat onih koji su ravnodušni.

Ispitivani mladi sportisti kažu da osnovni podsticaj za bavljenje sportom dolazi od članova najuže porodice (Koprivica, 2004.).

Na pitanje o sportsko-rekreativnim aktivnostima kojima bi roditelji ovog uzorka željeli da se bave, kako su to djeca zapazila u istraživanju, odgovori su sljedeći: pješačenje u prirodi i planinarenje (32,72%); plivanje (28,63%); trčanje (27,73%); tenis (17,27%); košarka (12,27%); vožnja bicikla (11,82%); mali fudbal (10%); skijanje (4,09%); stoni tenis (3,18%); odbojka i streljaštvo (po 2,72%).

Očigledno je da u tim željama preovladavaju aktivnosti aerobnog karaktera, koje se izvode u prirodnoj sredini i služe poboljšanju opšte kondicije, fizičkih sposobnosti i zdravlja u cjelini.

Tabela 4 - Želje djece za bavljenjem roditelja sportskom rekreacijom i zašto?
(N = 440)

	Frekvencije	%		Frekvencije	%
DA	405	92,05	NE	35	7,95
➤ za zdravlje	201	49,63	➤ da bi više vremena bili sa mnom	31	88,57
➤ da bi mene učili	129	31,85	➤ bez odgovora	4	11,43
➤ za bolju kondiciju	75	18,52			

U tabeli 4. prikazani su odgovori na pitanje: da li bi djeca voljela da se roditelji bave sportskom rekreacijom i zašto? Potvrдно je odgovorilo 92,05% djece. Razlozi zbog kojih bi željeli da se njihovi roditelji bave sportsko - rekreativnim aktivnostima najčešće su bili zbog: njihovog zdravlja (49,63%); da bi učili djecu (da bi mene učili) (31,85%) i za bolju kondiciju (18,52%).

Kod ovog pitanja djeci nijesu bili ponuđeni odgovori, već su ih oni slobodno formulisali. Interesantno je primijetiti da su djeca ovog uzrasta svjesna značaja bavljenja sportsko - rekreacijom za zdravlje i kondiciju roditelja (68,15%). Jedan od iskazanih odgovora upućuje na očekivanu želju i potrebu djece da ih roditelji uče i podržavaju u sportskim aktivnostima (31,85%). Da bi to mogli uspješno izvršiti roditelji moraju biti aktivni sa djecom u optimalnoj mjeri, ličnim primjerom i pozitivnim odnosom prema sportskim aktivnostima upućivati djecu na zdrav način života i sport.

Vrlo mali procenat djece iz ovog uzorka iskazao je negativan stav prema bavljenju roditelja sportskom - rekreacijom (7,95%), navodeći razloge: da bi roditelji više vremena bili sa njima ili je pitanje bilo bez odgovora. Po svemu sudeći, u ovim porodicama postoje neki razlozi i uslovi koji kod djece izazivaju primarnu želju i potrebu za većom pažnjom i zajedničkim životom u porodičnoj zajednici.

Tabela 5 - Zdravstveni problemi roditelja (N = 440)

		Frekvencije	%		Frekvencije	%
OTAC	DA	32	7,28	NE	408	92,72
MAJKA	DA	82	18,64	NE	358	81,36

Prema zapažanjima djece zdravstveno stanje roditelja je zadovoljavajuće, jer se ne žale na neke bolove, očevi u (92,72%) i majke u 81,36% slučajeva (tabela 5).

Mali procenat roditelja koji se žale na česte bolove, uglavnom to čine zbog: bolova u kičmi, težine u nogama, opšteg umora, glavobolje i sl.

Ovakva pozitivna zdravstvena situacija kod roditelja je razumljiva jer se radi o relativno mladoj populaciji građana, starosti od 35 - 45.god. Međutim, upravo u ovim godinama potrebno je sačuvati i unaprijediti zdravstvene i funkcionalne sposobnosti organizma i na sadržajan način usporiti involutivne procese koji se odvijaju u organizmu svakog pojedinca.

Tabela 6 - Zapažanja djece o sportsko-rekreativnim aktivnostima odraslih iz bližeg okruženja (N = 440)

	Frekvencija	%
- Komšije i komšinice	194	44,11
- Ujaci i ujne	136	30,90
- Stričevi i strine	78	17,72
- Babe i djedovi	32	7,27

Što se tiče aktivnosti starijih iz bližeg okruženja našeg uzorka (tabela 6), djeca zapažaju da se rekreacijom bave u najvećem procentu komšije i komšinice (44,11%), ujaci i ujne (30,90%); stričevi i strine (17,72%) i babe i djedovi (7,27%).

Sportsko-rekreativne aktivnosti sa kojima se oni bave najčešće su: trčanje, košarka, mali fudbal, vožnja bicikla, pješaćenje i planinarenje, tenis, kuglanje, plesni aerobik i odbojka. Djedovi i babe se bave "vježbama", tj. jutarnjom i dnevnom gimnastikom.

Kod ovog uzorka, očevi su pušači u 52,72%, a majke u 65,90% slučajeva. Najveća dnevna količina popušanih cigareta je po 1 kutija i manje.

Ovako visok procenat pušača među roditeljima našeg uzorka nije zadovoljavajući sa stanovišta, zdravlja porodice i budućih navika djece. Podaci nije su zadovoljavajući, ali ne iznenađuju s obzirom na činjenicu da su Crna Gora i Srbija na trećem mjestu u Evropi po količini popušanih duvana, u odnosu na broj stanovnika.

Tabela 7 - Sportsko-rekreativna aktivnost roditelja u ljetnjem periodu (na moru) (N = 440)

		Frekvencije	%		Frekvencije	%
OTAC	DA	382	86,82	NE	58	13,18
MAJKA	DA	346	78,63	NE	94	21,37

Tražeci odgovore na pitanje o sezonskim aktivnostima roditelja, kada su i najčešće u prilikama da porodično vježbaju, dobili smo zadovoljavajuće podatke o visokom procentu redovnih sportsko-rekreativnih aktivnosti u ljetnom periodu.

Kada su porodično na ljetovanju (na moru) očevi redovno plivaju i bave se rekreativnim aktivnostima (na vodi i pored vode) u 86,82%, a majke u 78,63% slučajeva (tabela 7).

Tabela 8 - Sportsko-rekreativna aktivnost roditelja u zimskom periodu (skijanje)
(*N* = 440)

		Frekvencije	%		Frekvencije	%
OTAC	DA	152	34,54	NE	288	65,46
MAJKA	DA	46	10,45	NE	394	89,55
➤	8 - 10 dana	156	78,80			
➤	2 - 3 dana	28	14,10			
➤	oko 20 dana	14	7,10			

U zimskim uslovima situacija je mnogo nepovoljnija, jer 34,54% očeva i 10,45% majki posjeduje SKI opremu i bave se rekreativnim skijanjem. Od toga broja njih 78,80% odlazi na skijanje od 8-10 dana u sezoni; 14,10% odlazi 2-3 dana; dok njih 7,10% provodi po 20-tak dana na skijanju u sezoni (tabela 8). Uslovi za bavljenje zimskim sportovima su dosta skupi, za sadašnji ekonomski status porodica, pa ne čudi nešto niži procenat aktivnosti roditelja u zimskom periodu.

Sezonske aktivnosti (ljetovanje i zimovanje) su najčešće prilike kada porodice više dana borave zajedno u sportsko-rekreativnim zonama. Tada najčešće zajedno vježbaju, bodre jedni druge, takmiče se i razvijaju pozitivan sportski duh.

Situacija u sezonskim aktivnostima je potpuno zadovoljavajuća, u smislu obima i redovnosti vježbanja roditelja. Kada bi se ovakva situacija, makar i približno, nastavila u toku svakodnevnog vremena tek tada bi se mogli postići pozitivni efekti i blagodeti optimalnog sportsko - rekreativnog vježbanja na zdravlje, životne i radne sposobnosti pojedinaca i porodice u cjelini.

Sa sigurnošću se može tvrditi da bi takve porodice bile snažni generatori sportske i sportsko-rekreativne aktivnosti djece, jer bi tada mladi sportisti imali snažnu podršku roditelja u njihovoj sportskoj aktivnosti. Ovakva situacija je posebno važna kada znamo (više puta je dokazano) da osnovni podsticaj za bavljenje sportom dolazi od najuže porodice.

4 ZAKLJUČAK

Analizirani podaci su dobijeni na osnovu odgovora djece uzrasta od 11 - 13.godina starosti, što predstavlja realnu osnovu za prihvatanje tačnosti dobijenih podataka.

Podatke iz ovog istraživanja nije moguće valjano upoređivati sa nekim ranije dobijenim podacima koji su segmentarno obrađivali sličnu problematiku

(Hošek- Momirović, 1979; Nikolić, 1980; Relac, 1981 i sl.). Osnovni razlog za to je bitno slabija socijalna i ekonomska struktura porodica u odnosu na ranije periode.

Informacije koje proističu iz rezultata ovog istraživanja mogu biti korisne za kreiranje realnije društvene politike u organizacijama sportske rekreacije. Na taj način se indirektno stvaraju uslovi za efikasniji uticaj porodice na redovno sportsko i sportsko - rekreativno vježbanje djece i roditelja (posebno i zajedno).

Roditelji veoma snažno utiču na vrijednosni sistem djece i na razvoj osobina trajnog karaktera. Taj uticaj se posebno ostvaruje na osnovu životne filozofije i ličnih primjera roditelja. Za trajno i pravilno usmjeravanje djece prema sportu i sportskoj rekreaciji veoma je važno da je makar jedan roditelj bio sportista ili da se redovno bavi sportskom rekreacijom.

Osim indirektnih i perspektivnih uticaja na djecu, roditelji, koji se redovno bave sportskom rekreacijom i imaju pozitivan odnos prema sportu, redovnom sportsko-rekreativnom aktivnošću ostvaruju i direktne pozitivne efekte na svoje funkcionalne i motoričke sposobnosti, poboljšavajući zdravlje u cjelini.

Redovna nedjeljna sportsko rekreativna aktivnost roditelja, kod ovog uzorka djece, nije potpuno zadovoljavajuća jer se očevi u 31% slučajeva (više povremeno) bave nekom sportsko rekreativnom aktivnošću, dok se majke bave rekreacijom samo u 11,36% slučajeva.

Sezonska sportsko-rekreativna aktivnost (ljeti i zimi) roditelja kod ovog uzorka znatno je povoljnija. Kada su na ljetovanju sa porodicom, očevi u 86,82% slučajeva redovno plivaju i bave se drugim sportsko-rekreativnim aktivnostima na vodi i pored vode. Takve aktivnosti majke izvode u 78,63% slučajeva. U zimskim uslovima situacija je znatno nepovoljnija, jer 34,54% očeva i 10,45 majki posjeduje ski opremu i bave se rekreativnim skijanjem, najviše od 8 - 10 dana u sezoni.

LITERATURA

1. Bijelić, B. (2004): Teorija sa osnovama metodike sportske rekreacije. SIA: Nikšić.
2. Bjelica, S. (1991): Sociologija sporta. "Stručna knjiga": Beograd.
3. Koprivica, V., M., Galić, S., Ivanišević (2004): Porodica kao generator bavljenja sportom. Časopis "SPORT-MONT"; br. 2-3, str. 88-98: Podgorica.
4. Nikolić, V. (2004): Rekreacijom do zdravlja (II dopunjeno i izmijenjeno izdanje). Crnogorski savez SPORT ZA SVE, Montegraf Nikšić: Nikšić.
5. Petrović, K., A. Hošek (1974): Određivanje sportske aktivnosti u strukturi manifestnih i latentnih dimenzija socijalne stratifikacije. Institut za kineziologiju. Visoke škole za telesno kulturo: Ljubljana.
6. Hošek - Momirović, A. (1979): Utjecaj socioloških karakteristika na motoričke sposobnosti. Kineziologija, br. 1-2, vol.9, str. 107-122: Zagreb.

Dr Budimir Bijelić, Docent
Faculty of Philosophy, Nikšić

CHILDREN'S OBSERVATION OF SPORTS- RECREATION ACTIVITIES OF ADULTS

SUMMARY

In sports recreation (and physical education as a whole) it is interesting to get answers on a number of questions relating to family impacts to physical activities of a teenager and adult population.

Particularly interesting is to find out how a family can influence on young people in order to persuade them to go in for sports and indirectly how a family and young people can influence on an elder population to occupy themselves with sports and recreation activities.

So far, this issue has not been worked out in details in our professional literature. In recent years, however, some partial research has been done, but only to the extent to avail "entering" in to the problem and make initial steps to research projects on a long-year basis.

The data on this research have been obtained from 11 to 13 year-old population of both sexes, i.e. pupils attending class 5 and class 6 at six elementary schools in the town of Nikšić. The samples selected in this way certainly represent a real basis to confirm the obtained data correct and true.

According to this children's sampling, the parents' regular weekly sports-recreation activity is not fully satisfactory, because in 31% of cases, fathers are preoccupied (although occasionally) with some sports-recreation activity, while mothers' share is only 11,36%.

According to this sampling results, parents' seasonal (summer/winter) sports-recreation activity is much more encouraging. In fact, while on holiday with their families, 86,82% of fathers go in for swimming and are also occupied with other water, or coast sports and recreation. Mothers' share is 78,63%. In winter conditions, the situation is a bit discouraging where 34,54% of fathers and 10,45% of mothers are equipped with skiing facilities but they occupy themselves with recreation skiing 8 to 10 days maximum in a season.

The above mentioned data and the data taken out from the results of the research can be useful for creating more realistic social policy within organizations of sports recreation and also for indirect provision of prerequisites for more efficient family influence on regular sports and sports - recreation engagement of children and their parents (separately and unified).

For a permanent and right involvement of children to sports and sports-recreation, it is very important that at least one parent was a sportsman or, even better, that he or she is still regularly preoccupied with sports recreation. Furthermore, regular sports recreation activities of elder population provide various positive effect to their health and their overall capabilities.